

que vivia a Savoia, tothom sembla estar d'acord que degué ser de primer un mot obscur confinat en una província extrema i que després adquireix voga en la llengua literària i comuna.⁹

Si afegim aquestes consideracions als diferents es-
crúpols amb què ja havíem de qualificar el suposat
parentiu de *fâcher* amb les dades basco-franceses i amb
l'intermitent *fàstic-fastigar* catalano-occitànic, ens que-
dem amb una forta temença que la coincidència és més
o menys casual, i tot admetent els arguments favora-
bles de Wartburg (431b), restem amb marcat escepti-
cisme; l'opinió d'Ant. Thomas (*Rom.* xxxvii, 121)
que en el fr. *fâcher* es tracti d'un *FASCARE derivat de
FASCIS se'm presenta com a molt més digna d'insistèn-
cia i estudi que no accepta Wartburg, cf. llgd. *afasquà*
«dégoûter, rassasier jusqu'au dégoût», *afasquous* «ras-
siasiant» (ja Sauvages, S. xviii), no sembla raonable
ajuntar-lo amb *fastijar/fastigar* com vol Wartburg
(una síncopa de *FASTIGARE o -ICARE en *afaskà* és ben
contrària a la fonètica del Lluenguadoc) i pensem en
una expressió com *fer feix* per 'enfitar-se' o bé ll. *fas-
cinum* 'bruixeria', derivat probable de FASCIS a base
de la idea de «ligoter». Resta, doncs, molt debilitada
la probabilitat de l'etimologia FASTIDIARE, en els ter-
mes de M-Lübke i Wartburg per al nostre grup de
fàstic/fastigós, i molt pitjor encara pel que fa a *fâcher*.

En canvi em sembla que hi havia molt de bo en la
idea que *fàstic*, tot i ser una transformació de FASTI-
DIUM (*fastig*), nasqué en bona part com a regressió de
fastigós: en certa manera un contracop d'aquesta
forma.

Ja hem vist que *fastigós* apareix en Ramon Vidal
i altres de primers del segle, trobadors ben anteriors
als tardans Cerverí i Cardenal on *fastic* sorgeix per
primer cop (i als de *fastiç*). La posició de la yod en
FASTIDIOSUS era excepcionalment dèbil, darrere la vo-
cal i, de timbre igual i en posició pretònica: és natural
que en aquesta posició es produís sovint el cas de
diluir-se la i en la i precedent abans d'arribar a espe-
seir-se com a ġ: casos comparables als de *riell*, *niell*,
reina (> *reina* REGĪNA), al de *viales* al costat de VI-
JARES o de *veiam* en lloc de *vejam*. En els mss. del
Llibre de les Dones d'Eiximenis (cap. 217), una de les
dues famílies de mss. porta *festiïos* o *fastiïos*, l'altra
(la millor, ms. A) porta *fastigós* (A 154r1, I 151r2,
mentre que totes dues coincideixen en *fastiç* en el
cap. 218, mateix foli). ¿No constitueix tot això una
força invitació a creure que *fastigós* es produí, almenys
en gran part, per haver sorgit una -g- de transició an-
titiàtica en *fastiôs*? Més que més trobant-se també
fasti en occitans i catalans del S. XIII (i repetidament
en StVicentF) i puix que trobem les formes com *fastjo*,
o *hàsti* o *enfàstio* i anàlogues en les zones més arcaï-
zants dels Pirineus gascons i aragonesos, i de terres de
Lleó i de Sardenya.

Com sol passar en tals innovacions hi influïrien al-
tres factors cooperadors. A l'estabilització de la -g-
antitiàtica pogué ajudar la d'un dels més importants
sinònims de *fastigós*: *estugós* de AESTUOSUS sinònim
rigorós de *fastigós* en el sentit de 'oiós, afectat de nau-

sea' i del 'qui fa fàstics de tot'; i notem que en aquest
(entremig de les dues velars u-o) la intercalació de la
-g- era encara més inevitable; ací disposem d'una con-
traprova que els dos mots degueren compenetrar-se
mútuament, car es veu que va existir una forma de
compromís **festugós*, com sigui que també nasqué, en
aquesta branca paral·lela, un adjectiu *festuc* «llépol,
aviciat en el menjar» (Poboleda, BDC xxii, 137), amb
una regressió comparable a la de *fàstic* extret de *fas-
tigós*.

D'altra banda se'ns fa present STOMACHUS i la seva
família, i els seus sentits afins als de 'fàstic', tan cons-
picus, p. ex., en italià: *mi fa stòmaco* 'em fa nàusea',
stomacoso 'xeixó, llord, potiner, fastigós' (*impicciarsi*
con ragazzi troppo sudici e stomacosi), «*stomacare*: ri-
voltare per nausea lo stomaco» (*mi stòmaca quella mi-
nestra, discorso o gente che stòmaca, ero stomacato*
dalla sua compagnia). Ara bé amb aquest sentit o ben
semblant, no ho perdem de vista, el mot ha estat tam-
bé força representat en les llengües germanes (prov.
s'estoumagà «avoir un soulèvement d'estomac», *m'à*
'stoumagà de veire acò, estoumagous «irascible») sense
excloure'n la nostra, per més que entre nosaltres la
cosa es decantés un poc més del costat billós, i d'ací
cap a la irritació o la fatiga: «de les dites prerrogatives
a nosaltres fetes, són molt *estomacats* e's tenen per
agraujats los portuguesese», carta a Alfons el Magnà-
nim del nostre ambaixador a Roma, l'any 1416
(DBal.), d'on avui ross. *estomacat* 'rendit, afadigat'
i el vulgar *estomacar* que s'ha generalitzat amb el sentit
d'"apallissat": car també entre nosaltres s'arrelà molt
aviat el semicultisme *estómec* (*estómecch*) ja amb -e- en
el dicc. de rims d'Aversó) com a font de mareig i nàu-
sea: «si han d'entrar en mar diran que l'*estómec* los
fa mal» ja és en el *Somni* de Bernat Metge (en un i
fins en els dos passatges que cita DAG.).

Ara bé la influència d'*estomagós*, *estomagar* al costat
d'*estómec/estomac*, per força havia de repercutir
damunt el quasi sinònim *fastigós/fastigar/fàstic*. I
aquesta repercussió pogué tenir efecte encara més
transcendent, puix que ajudava, no sols a refermar la
-g- de *fastigós*, sinó que també afavoria l'accentuació
paroxítona (regressiva) de *fàstic*: *fàstic/fastigós* era la
parella que corresponia a *estómec/estomagós*.

Però sens dubte el factor més decisiu ja l'he posat
de relleu en l'article *castigar*, car el paral·lisme entre
castic > *càstic* i *fastic* > *fàstic* és rigorós i són mots
pertanyents a un mateix compartiment moral-semàn-
tic, i a un mateix nivell elevat dins els conceptes es-
sencials de l'idioma.

Repetint el que escrivia en aquell article: «si ob-
servem que el fenomen ha afectat particularment, en
qualitats de mots importants, dues paraules de sen-
tit moral de tant relleu com *càstic* i *fàstic*, això ens
posarà sobre la bona via de la influència decisiva que
combinada amb l'altra —*trafega/tràfec, rossega/ròs-
sec, refrega/ràfega*— féu triomfar el canvi. En occità
més o menys catalanitzat es redactaren al principi de
la nostra literatura, les obres com els *Proverbis* de
Guillem de Cervera, el *Maldit* i altres de Cerverí, les